

ВІСНИК

**ЛУГАНСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

№ 6 (169) БЕРЕЗЕНЬ

2009

2009 березень № 6 (169)

ВІСНИК

ЛУГАНСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Заснований у лютому 1997 року (27)
Свідоцтво про реєстрацію: серія КВ № 14441-3412ПР,
видане Міністерством юстиції України 14.08.2008 р.

Друкований орган
Видавництво Державного закладу
«Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»

Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради
Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка
(протокол № 7 від 27 лютого 2009 року)

Виходить 2 рази на місяць

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:*Головний редактор –*

доктор педагогічних наук,

професор **Харченко С. Я.***Перший заступник головного редактора –*

доктор філологічних наук,

професор **Синельникова Л. М.***Заступник головного редактора –*

доктор філологічних наук,

професор **Ужченко В. Д.***Відповідальний секретар –*

доктор філологічних наук,

професор **Галич О. А.***Члени редколегії:*

доктор педагогічних наук,

професор **Курило В. С.,**

доктор педагогічних наук,

професор **Ваховський Л. Ц.,**

доктор педагогічних наук,

професор **Хриков Є. М.,**

доктор педагогічних наук,

професор **Чиж О. Н.,**

доктор педагогічних наук,

професор **Гавриш Н. В.****Засновник –** Луганський

національний університет

імені Тараса Шевченка

EDITORIAL BOARD:*Editor-in-chief –*

Doctor of Pedagogics Prof.

Kharchenko S. Y.*First deputy –*

Doctor of Philology Prof.

Sinelnikova L. M.*Deputy –*

Doctor of Philology Prof.

Uzhchenko V. D.*Executive secretary –*

Doctor of Philology Prof.

Galich O. A.*Editor Board Members:*

Doctor of Pedagogics Prof.

Kurylo V. S.,

Doctor of Pedagogics Prof.

Vakhovskiy L. Z.,

Doctor of Pedagogics Prof.

Khrycov E. M.,

Doctor of Pedagogics Prof.

Chig O. N.,

Doctor of Pedagogics Prof.

Gavrysh N. V.**Founder –** Luhansk Taras

Shevchenko National University

*Збірник наукових праць, ліцензований**ВАК України за напрямками:**педагогіка, історія, філологія,**біологія*

(Бюлетень ВАК України. –

1999. – № 4 (12))

*The collection of studies on
Pedagogic, History, Philology,
Biology licensed by the Higher
Attestation Board of Ukraine (HAB).*

(Bulletin HAB Ukraine. –

1999. – № 4 (12))

Матеріали номера друкуються
мовою оригіналуThe materials are published in
the original

Видавництво Державного закладу
«Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»
вул. Оборонна, 2, м. Луганськ, 91011. Тел./факс: 58-03-20.
e-mail: mail@luguniv.edu.ua

ЗМІСТ

1.	Акіншева І. П. Вивчення соціальної історії на сторінках сучасних українських підручників.....	5
2.	Афанасьєва В. В. Характерологічні порушення девіантних підлітків.....	9
3.	Basco L., Kharchenko T. L'engagement humaniste de l'enseignant français dans la construction de son "soi social".....	16
4.	Бекетова Ю. В. Особливості розвитку дітей, що мають труднощі у навчанні.....	33
5.	Бєлицька І. В. Вплив традицій та звичаїв нашого народу на формування учнівської молоді.....	38
6.	Вербовський О. В. Діяльність соціального педагога з виховання культури міжнаціональних стосунків в загальноосвітній школі.....	43
7.	Гайдук Н. О. Теоретичні аспекти поняття та сутності формування професійного іміджу майбутніх учителів фізичної культури.....	51
8.	Гаміна Т. С. Техніка мовленнєвої імпровізації.....	61
9.	Гужва Т. М. Аналіз сформованості соціальних цінностей у майбутніх соціальних працівників.....	69
10.	Долженко І. М. Моделювання системи соціально-педагогічної роботи класного керівника з неповними сім'ями.....	74
11.	Дроздов Д. В. Виявлення психологічних якостей тренерів з фізичного виховання і спорту в сучасних умовах спортивних змагань і тренувань.....	80
12.	Дятлова О. М. Методичний потенціал інтегративного підходу в сучасній суспільствознавчій освіті.....	84
13.	Злигостєва Л. О. Соціокультурне проектування як частина процесу діяльності школи в рішенні проблем соціального становлення учнів.....	89
14.	Золотова Г. Д. Структура соціально-педагогічної діяльності ЦСССДМ з прийомною сім'єю.....	97
15.	Ігнатенко К. В. Деякі соціально-правові засади захисту дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування.....	104
16.	Калюжная В. Ю. О комплексном подходе в обучении слушателей магистратуры иностранному языку.....	109
17.	Караман О. Л. Особистість неповнолітнього засудженого як об'єкт соціально-психологічного дослідження.....	114
18.	Краснова Н. П. Професійна культура соціального педагога.....	123
19.	Кратінова В. О., Ларіонова Н. Б. Деякі питання соціально-педагогічної підтримки дітей-сиріт в патронатних сім'ях.....	132
20.	Крючок Л. Н., Роман С. В. Формирование навыков безопасной жизнедеятельности у студентов в процессе изучения химических и методических дисциплин.....	140

21. **Кутнякова І. С.** Розвиток системи соціально-педагогічного захисту сім'ї в 20-30 рр. ХХ століття в Україні.....146
22. **Мальцева О. І.** Участь батьківської громадськості в діяльності загальноосвітніх шкіл України (20 – 30-ті роки ХХ століття).....151
23. **Маркова Н. В.** Про поняття гендерної соціалізації у діяльності соціального педагога з формування гендерної культури старшокласників.....159
24. **Мурашкевич О. А.** Деякі аспекти профілактики вживання психоактивних речовин підлітками.....166
25. **Нечитайло В. В.** Підліткова віктимність як проблема соціально-педагогічної науки.....171
26. **Осипченко Н. І.** Вплив сімейно-шкільного виховання на розвиток особистості.....177
27. **Островська Н. О.** Особливості соціально-педагогічної діяльності центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді з формування усвідомленого батьківства молоді.....183
28. **Павлюк О. М.** Сучасні підходи до проблеми періодизації розвитку шкільної математичної освіти в Україні в другій половині ХХ століття.....188
29. **Песоцька О. П.** Соціально-педагогічна робота з попередження і подолання агресивної поведінки школярів.....194
30. **Петришен О. Г.** Проблема колективу у вітчизняній історико-педагогічній літературі 90-х рр. ХХ століття.....199
31. **Пігіда В. М.** Організація цілісного педагогічного процесу в умовах дитячого оздоровчого табору.....209
32. **Рудіна М. В.** Структура професіоналізму молодого вчителя англійської мови.....215
33. **Скоморовська І. А.** Розвиток шкільного бібліотечного руху у Західній Україні 1919-1939 рр.....223
34. **Стражнікова І. Д.** Значення родинного виховання у розв'язанні проблем асиміляції української молоді в умовах еміграції у творчій спадщині Іванни Петрів.....230
35. **Сура Н. А.** Навчальна діяльність як основа оптимізації процесу навчання іноземної мови у ВНЗ.....238
36. **Тунтуєва С. В.** Теоретичні аспекти соціально-педагогічної реабілітації жінок, потерпілих від насильства в сім'ї.....243
37. **Турянська О. Ф.** Компетентнісний підхід у особистісно орієнтованій шкільній історичній освіті.....249
38. **Харченко Л. П.** Етико-педагогічні ідеї в історії вітчизняної соціально-педагогічної думки.....260
39. **Щурова Н. В.** Формування фізичного здоров'я старшокласників в умовах профільного навчання як педагогічна проблема.....269
40. **Юрків Я. І.** Упровадження Комплексної програми соціально-педагогічного патронажу сімей з розумово відсталими дітьми....275

професійна культура соціального педагога може стати одним з важливіших факторів створення професії як діяльності соціально необхідної, яка сприяє досягненню блага суспільством та кожною людиною.

Література

1. **Багдасарова С. К.** Психология и педагогика. – М. : ИКЦ «МарТ», Ростов н/Д : Издательский центр «МарТ», 2006. – 320 с.
2. **Беребешкина З. А.** Этика социального работника / Беребешкина З. А. – М. : ВЛАДОС, 1993. – 281 с.
3. **Грехнев В. С.** Культура педагогического общения / В. С. Грехнев. – М. : Просвещение, 1990. – 144 с.
4. **Етика ділового спілкування** : Курс лекцій / Т. К. Чмут, Л. Г. Чайка, М. П. Лукашевич, І. Б. Осечинська. – К : МАУП, 2003. – 208 с.
5. **Медведева Г. П.** Профессионально-этические основы социальной работы : учеб. для студ. высш. учеб. заведений / Г. П. Медведева. – М. : Издательский центр «Академия», 2007. – 272 с.
6. **Мишаткина Т. В.** Педагогическая этика : Учеб. пособие / Т. В. Мишаткина. – Ростов н/Д : Феникс ; Мн. : Тетра Системс, 2004. – 304 с.
7. **Словарь** по социальной педагогике : Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Авт.-сост. Л. В. Мардахаев. – М. : Издательский центр «Академия», 2002. – 368 с.
8. **Холостова Т. В.** Этическое воспитание / Т. В. Холостова. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1970. – 210 с.
9. **Чернокозов И. И.** Профессиональная этика учителя / И. И. Чернокозов. – К. : Рад. шк., 1988. – 221 с.

In the article maintenance of professional culture of social teacher opens up, inlying and external its constituents, description of structural components is given.

УДК 37.013.42-058.862

В. О. Кратінова, Н. Б. Ларіонова

ДЕЯКІ ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ДІТЕЙ-СИРІТ В ПАТРОНАТНИХ СІМ'ЯХ

Пропонована стаття присвячена питанням генезису проблеми соціально-педагогічної підтримки дітей-сиріт; суті соціально-педагогічної підтримки дітей-сиріт у патронатних сім'ях; особливостям сучасної патронатної сім'ї та проектуванню моделі соціально-педагогічної підтримки дітей-сиріт.

Зазначені питання складають суть проблеми соціально-педагогічної підтримки дітей-сиріт у патронатних сім'ях.

Стисло їх схарактеризуємо.

Теоретичний аналіз проблеми соціально-педагогічної підтримки дітей-сиріт дає можливість виявити в історичному й сучасному контексті еволюцію уявлень про проблему, що розглядається, тенденції, особливості й динаміку. Застосування методу структуризації дозволяє скласти класифікацію періодів, підходів і напрямів, що й визначає адекватне розуміння сучасного стану проблеми й науково обґрунтовані перспективи подальшого розвитку [1].

Першим підходом до вирішення проблеми сирітства виступає *духовно-моральний підхід* (з VI століття), який забезпечував ціннісне ставлення до дитини як істоти, створеної Богом; з боку дитини – вдячне ставлення до всиновлювачів як слуг Господніх, що забезпечувало духовне виховання сироти і його матеріальну підтримку. Такий підхід представлений у роботах Ф. Брокгауза, І. Ефрона та ін. У філософських антропологіях Нового часу актуалізується *романтичний підхід* до сирітства, коли мотивація всиновлення, прийняття дитини під опіку, стає орієнтованою на іманентні інтереси, сирітство романтизується після появи оповідань Ч. Діккенса та ін. З 1715 р. визначається *диференційований підхід*, який передбачає ставлення до дітей-сиріт як до особливої соціальної групи, а виховання й навчання особистості вимагає вибудовування індивідуальних планів, що базувались на прикладній практичній діяльності. Дослідженнями в цій галузі займалися І. Бецкой, А. Барсов, Ф. Салтиков та ін.

Оскільки найпершою проблемою стає підтримка біологічного існування дитини та знаходження її місця в суспільстві, окреслюється *біосоціальний підхід* до проблеми сирітства, що відображається в появі у другій половині XIX – початку XX століття інституту піклування неповнолітніх.

У 30-40 рр. XIX ст. обґрунтувався *освітньо-розвивальний підхід* до сирітства (Е. Гугель, В. Одоєвський), проте недоліки в організації навчально-виховної роботи, висока смертність дітей, палична дисципліна, відсутність обліку індивідуальності й активності дитини призвели до визнання притулків застарілим типом виховних закладів для дітей-сиріт, які не відповідають потребам у вихованні дітей. У вирішенні цієї проблеми намітився *адаптивний підхід*, який передбачав знаходження оптимальних педагогічних умов для соціалізації дітей-сиріт (у кінці XIX – на початку XX ст.).

Основним підходом з 1917 р. до сучасності виступає *соціокультурний*, що передбачає взаємозв'язок історичного розвитку держави, культури особистості і ставлення до дітей-сиріт й організує взаємодію з ними (Я. Корчак, А. Макаренко, С. Шацький та ін.).

Проведений історико-педагогічний аналіз дозволяє виділити такі форми улаштування дітей-сиріт і дітей, що залишились без опіки батьків: „Годування” – ”мирську допомогу”, коли сироту підтримувала громада; монастирські притулки для піклування про незаконнонароджених дітей;

казенні притулки для „засорних малюків”; притулки міських опікунств і церковних громад; дитячі будинки; закриті дитячі колонії і трудкомуни; школи-інтернати; дитячі будинки сімейного типу; „дитячі села”.

Патронатне виховання є більш гнучким порівняно з вищеназваними формами сімейного устрою неповнолітніх різних категорій, що опинились у важких життєвих ситуаціях.

Для ефективної організації соціально-педагогічної підтримки дітей-сиріт у патронатних сім'ях повинен бути врахований історичний досвід і обраний як основоположний соціокультурний підхід до сирітства. Важливим етапом теоретичного пошуку вирішення проблеми виступає звернення до понятійного апарату дослідження. На сьогодні в офіційних документах, у багатьох дослідженнях фігурують такі поняття, як діти-сироти; діти, що залишились без опіки батьків; соціально й педагогічно занедбані неповнолітні; діти „групи ризику”; кинуті, або залишені діти; безпритульні діти; бездоглядні. Зміст роботи з дітьми-сиротами, надання їм соціальної допомоги визначається пріоритетними напрямками державної політики, коли, згідно зі змістом офіційних документів, основними пріоритетами в соціальному захисті дитинства є: усиновлення (удочеріння) дитини; прийомна сім'я (патронат); виховання в закладах для дітей-сиріт і дітей, які залишились без опіки батьків.

На основі теоретичного аналізу літератури й нормативно правових актів необхідно розглядати патронатну сім'ю за договором уповноваженого органу з особами, які брали на себе обов'язки вихователя.

Вивчення науково-педагогічної літератури з досліджуваної проблеми виявляє широке використання понять „соціальний захист дитинства”, „соціально-педагогічна підтримка”. Підтримка – поняття, широко використовуване зараз у різних сферах соціального життя. Воно застосовується філософами, психологами, соціологами, валеологами, представниками медицини. Велику увагу проблемі підтримки приділяють педагоги. В останні роки формуються нові галузі педагогічного знання на основі результатів теоретичного і прикладного аспектів підтримки: педагогіка підтримки, педагогіка підтримки ініціатив молоді та ін. [2]. У зарубіжних дослідженнях проблема педагогічної підтримки позначалась такими термінами: „pastoral care” (пасторське піклування), „personal and social education” (курс особистісної й соціальної освіти), „pedagogical support” (педагогічна підтримка), „tutoring” (опікунство).

Визначення цілей цієї педагогічної діяльності було достатньо різноманітним: формування індивідуальної самостійності дитини (Е. Борнеманн); вирішення проблем дітей, що виникають у процесі розвитку особистості (К. Молленгауер), моральне виховання, навчання піклування через самопізнання (Н. Ноддінгс), моделювання соціальних ситуацій і тренінг позитивної поведінки (Р. Чарней). Роль педагога

полягає в тому, щоб допомогти дитині усвідомити себе, навчитися піклуватися й любити інших, приймати піклування про себе.

Теоретичне узагальнення визначень соціально-педагогічної підтримки дозволяє виявити такі аспекти її розгляду: педагогічна діяльність, принцип, м'яка педагогічна технологія, процес. У зв'язку з цим можна визначити *соціально-педагогічну підтримку дітей-сиріт у патронатних сім'ях* як особливий вид соціально-педагогічної діяльності, яка спрямована на виявлення, визначення й вирішення проблем дітей-сиріт через організацію проживання дитиною позитивних, емоційно забарвлених ситуацій зразків поведінки у спілкуванні й діяльності, адаптація до умов проживання в сім'ї, відновлення втрачених цінностей сім'ї.

Зазначена дефініція, на наш погляд, відображає сучасні теоретичні основи соціально-педагогічної підтримки і пріоритетні напрями її подальшого розвитку (С. Харченко, С. Савченко, І. Зверева, А. Капська).

- соціально-педагогічна підтримка патронатних сімей з дітьми-сиротами є напрямком державної соціальної політики, відображає її педагогічну складову, що базується на інтеграції виховних ресурсів інститутів соціуму й націлена на врахування та реалізацію потреб сім'ї як найважливішого інституту виховання й соціалізації;

- суть феномена, що розглядається, полягає в захисті патронатної сім'ї від деформуючих чинників зовнішнього середовища й допомоги їй у самостійному вирішенні соціально-педагогічних проблем, відновленні й розвитку її внутрішнього потенціалу на основі об'єднання зусиль і ресурсів самої сім'ї й соціальних інститутів, що мають потенціал педагогічного впливу;

- предметом соціально-педагогічної підтримки патронатних сімей з дітьми-сиротами є її внутрішній потенціал, спрямований на вирішення соціально обумовлених педагогічних проблем сім'ї, дестабілізуючих її функціонування як інституту виховання;

- зміст соціально-педагогічної підтримки визначається сукупністю соціально-педагогічних проблем сім'ї, що виникають при взаємодії сім'ї з соціумом і пов'язані з вихованням і соціалізацією дітей;

- методологічними характеристиками соціально-педагогічної підтримки дітей-сиріт у патронатних сім'ях як феномена соціальної взаємодії є: різнобічність (взаємодія декількох взаємопов'язаних сторін, що знаходяться у відношеннях причини й слідства; та чи інша сторона є і причиною, і слідством одночасного зворотного впливу іншої сторони); різноманітність видів (взаємодія включає в себе зовнішні і внутрішні, прямі й опосередковані різноманітні зв'язки сім'ї); взаємозв'язок суб'єкта й об'єкта (одночасні ролі сім'ї як об'єкта і як суб'єкта соціально-педагогічної підтримки); обумовленість цінностями й потребами (типізація моделей цінностей, очікувань і потреб сім'ї у сфері

соціальної взаємодії на рівнях „сім'я – держава”, „сім'я – суспільство”, „сім'я – сім'я”); рольові форми (взаємні впливи соціального середовища на сім'ю, що має дітей-сиріт, і вплив цієї сім'ї на навколишнє соціальне середовище); дуалістичність (направленість на захист і допомогу у вирішенні життєвих колізій сім'ї, пов'язаних із вихованням дітей, інтеграцією їх у соціум); подієвість соціально-педагогічної підтримки в рамках багатоманітних соціально-педагогічних ситуацій, у яких у різний час перебуває сім'я з дітьми;

- соціально-педагогічна підтримка відображає процес нелінійної, суб'єкт-суб'єктної, об'єкт-об'єктної й суб'єкт-об'єктної динамічної соціально-педагогічної взаємодії сімей, що мають дітей, із соціумом їх життєдіяльності (у цій взаємодії сім'я з дітьми є одночасно суб'єктом й об'єктом цього виду підтримки);

- мета соціально-педагогічної підтримки дуалістична: якщо сім'я зберігає активність і самостійність у вирішенні власних проблем, то головною метою соціально-педагогічної підтримки стає зміцнення й розвиток її внутрішнього потенціалу при реалізації стратегії допомоги її внутрішнім зусиллям у переборенні дезорганізуючих чинників зовнішнього середовища; якщо сім'я втрачає самостійність і пасивна у вирішенні власних проблем, то реалізується стратегія захисту сім'ї, а основною метою соціально-педагогічної підтримки виступає відновлення її внутрішнього потенціалу, що забезпечує функціонування сім'ї як інституту виховання й соціалізації;

- мета і стратегії підтримки обумовлені конкретною соціально-педагогічною ситуацією сім'ї, що інтегрує суперечності й проблеми, пов'язані з вихованням дітей, де основними, базовими структурними елементами такої ситуації є: конкретні проблеми сім'ї, причини їх виникнення, форми і сфери прояву; ієрархія цих сфер за ступенем виразу проблем, що виникли; характер взаємозв'язку інститутів соціуму й сім'ї, що впливає на виникнення, розвиток і вирішення ситуації, що склалася;

- сукупність соціально-педагогічних ситуацій сімей з дітьми може бути класифікована на основі висновку синергетики про нерівноваги (стійкості – нестійкості) різних середовищ (у тому числі й соціального) у дві вагомні групи: ситуації стійкої соціальної рівноваги й ситуації стійкої соціальної нерівноваги, що вимагають різні стратегії соціально-педагогічної підтримки сімей з дітьми (конкретні задачі підтримки в рамках тієї чи іншої стратегії визначаються специфічним змістом проблем сімей з дітьми, характерних для тієї чи іншої соціально-педагогічної ситуації).

Наведена вище дефініція соціально-педагогічної підтримки дітей-сиріт у патронатних сім'ях також адекватно узгоджується і з сучасними теоретичними поглядами на сім'ю як на інститут соціального

виховання особистості, її соціалізації й соціального розвитку (Г. Лактіонова, В. Костів, С. Хлебик та ін.).

Суть цих поглядів зводиться до того, що сучасна сім'я є складним і багатоплановим феноменом, базовим соціальним інститутом виховання й соціалізації зростаючих поколінь, підготовки їх до самостійного життя й інтеграції в суспільство. Як мала соціальна група сім'я характеризується внутрішньою життєдіяльністю, стосунками між подружжям, батьками й дітьми, що динамічно змінюються, активною взаємодією із соціумом. Завдяки своєму потужному гуманістично-виховному потенціалу сім'я на патронатній основі є адекватним способом виховання й соціалізації дітей-сиріт у сучасному суспільстві.

Разом з тим, сьогодні держава зосередила зусилля головним чином на стимулюванні демографічної функції сім'ї. При цьому панівними є економічні заходи, орієнтовані на забезпечення матеріальних потреб сім'ї з дітьми. Інші ж функції й потреби, перш за все пов'язані з вихованням і розвитком дітей у нових соціокультурних умовах, багато в чому випадають з поля діяльності держави. Традиційно цими проблемами займається система освіти, проте її реальна допомога сім'ї у вихованні дітей, що визначається рамками відомчої компетенції, недостатня. Досить слабо з цією метою використовуються можливості інших інститутів соціуму, що мають потенціал педагогічного впливу. Часто застосовувані заходи підтримки сім'ї мають характер „доганяючої дії” і спрямовані перш за все на переборення негативних наслідків сімейного виховання, а не на своєчасне їх попередження і профілактику неблагополуччя дітей у сім'ї.

Це, у свою чергу, обумовлює такі суперечності:

- між вимогами сучасного суспільства до соціального захисту дитинства й реальним станом соціально-педагогічної підтримки дітей-сиріт;
- між традиційними уявленнями про систему виховання дітей-сиріт і недостатньою розробленістю в педагогіці теоретичних основ щодо використання потенційних виховних можливостей патронатної сім'ї;
- між потребами в ефективній організації соціально-педагогічної підтримки дітей-сиріт у патронатній сім'ї й недостатньою розробленістю технології цього процесу.

Ці суперечності актуалізують науковий пошук відповіді на питання теоретичного обґрунтування й методичного забезпечення процесу повернення дітей-сиріт у сім'ю й адекватного соціально-педагогічного забезпечення ефективної адаптації дитини в патронатній сім'ї.

Оскільки виховання в сім'ї виступає стратегією держави, то розташування дитини в патронатну сім'ю має правові основи, більше того, існує досвід зарубіжних колег щодо влаштування дитини у

фостерну сім'ю, проте специфіка національного устрою й характеру особливостей освітньо-виховної системи в Україні не дозволяє повною мірою перейняти їх досвід, потребує розробки спеціальних методів і технологій супроводу дітей-сиріт у патронатних сім'ях.

При розробці методик і технологій соціально-педагогічної підтримки, як показують дослідження в галузі соціології [3; 4], принципове значення має проектна модель соціально-педагогічної підтримки дітей-сиріт у патронатних сім'ях.

Наведемо приклад такої моделі.

Проектна модель соціально-педагогічної підтримки дітей-сиріт у патронатних сім'ях складається з таких модулів:

- цільовий, який включає актуалізацію досліджуваної проблеми визначення мети й задач діяльності соціального педагога з організації ефективної соціально-педагогічної підтримки дітей-сиріт у патронатних сім'ях відповідно до соціального замовлення суспільства;

- концептуальний модуль орієнтує на теоретичні і практичні дослідження в галузі окресленої проблеми: інтеграція комплексного й аксіологічного підходу, принципи соціально-педагогічної підтримки дітей-сиріт у патронатних сім'ях: орієнтація на позитив у поведінці й характері дітей, соціальна адекватність виховання, індивідуалізація виховання дітей-сиріт, соціальне гартування дітей;

- модуль взаємодії передбачає багатометодні дії спеціаліста з соціальної роботи, де взаємодіючими сторонами при такому підході виступають діти, сім'я, педагоги, школа, дитячий садок, заклади культури і спорту, заклади додаткової освіти, заклади соціального захисту, релігійні організації, заклади охорони здоров'я, заклади дозвілля, вищі навчальні заклади тощо. Взаємодія здійснюється на декількох рівнях: дитина, зміст патронажної роботи, методи патронажу, організація, межі соціальної роботи, тривалість роботи, кадрове забезпечення діяльності системи соціально-педагогічної підтримки, визначення кола осіб, які беруть участь у взаємодії;

- змістовний модуль складається зі студій: „Я-Батько”, „Я-Дитина” й діагностичної програми, що дозволяє відслідковувати ефективність здійснюваної соціально-педагогічної підтримки. Студію „Я-Батько” організують педагоги і психологи у школах-інтернатах і дитячих домах для батьків фостерних і патронатних сімей; її метою є розвиток готовності батьків до ефективної комунікації з дітьми. Студія „Я-Дитина” організована для дітей з дитячих будинків і шкіл-інтернатів, її метою є підготовка дитини до рольових відносин у сім'ї: син, дочка, брат, сестра, онук, онука та ін.;

- діяльнісний модуль представлений педагогічними умовами: адаптація дитини до нового соціально-культурного середовища (виділення адаптаційного потенціалу, ознак адаптації, рівнів, критеріїв, чинників адаптації; виявлення таких напрямів адаптації дітей-сиріт у

патронатних сім'ях: адаптація до взаєностосунків у сім'ї; адаптація до побутових умов; адаптація до сімейного дозвілля та ін.); організація взаємодії батьків, дітей і соціального педагога (успіх досягається за рахунок того, що встановлюються певні зв'язки між діяльністю спеціалістів різного профілю, орієнтованою на одну й ту саму дитину, батьків і бажання самої дитини мати сім'ю. Виділяються аспекти взаємозв'язку: інформація, узгодження, спільна діяльність, взаємодопомога, запитання батьків, підвищення педагогічної культури тощо); ініціювання самоорганізації й самоконтролю в поведінці дитини (показником сімейної соціалізації є копіювання дітьми моделей поведінки дорослих, ситуацій-зразків).

У результативному модулі представлені критерії, рівні й результат соціально-педагогічної підтримки дітей-сиріт у патронатних сім'ях. Проектна модель спрямована на конкретний результат: ефективність соціально-педагогічної підтримки дітей-сиріт у патронатній сім'ї, гармонійний фізіологічний, психологічний і соціальний розвиток особистості дитини.

Насамкінець констатуємо, що основними напрямками розвитку соціально-педагогічної підтримки сімей з прийомними дітьми є: інституціоналізація як процес визначення й закріплення соціальних норм, правил, статусів і ролей, приведення їх у систему, що сприяє задоволенню суспільної потреби в підтримці сім'ї, що має прийомних дітей; моделювання, здійснюване шляхом видозміни другорядних структурних елементів соціально-педагогічної підтримки патронатних сімей при збереженні як основи її мети і змісту, які реалізуються різними закладами соціальної сфери у процесі різноманітних видів діяльності; професіоналізація, що передбачає подальше становлення цього виду підтримки на основі розвитку професійної компетентності всіх суб'єктів, які беруть участь у ній, включаючи професіоналізацію соціальних служб, що здійснюють соціально-педагогічну підтримку, а також підготовку спеціалістів, самої сім'ї й кожного її члена до успішної взаємодії з інститутами соціуму, до вирішення проблем внутрішньосімейної життєдіяльності, пов'язаних з вихованням і соціалізацією зростаючого покоління.

Література

1. **Тюптя Л. Т.** Соціальна робота: теорія і практика / Л. Т. Тюптя, І. Б. Іванова. – К. : Знання, 2008. – 574 с.
2. **Безпалько О. В.** Соціальна педагогіка в схемах і таблицях / О. В. Безпалько. – К. : Логос, 2003. – 134 с.
3. **Курбатов В. И.** Социальное проектирование / В. И. Курбатов, О. В. Курбатова. – Ростов н/Д : Феникс, 2001. – 416 с.
4. **Шахрай В.М.** Технології соціальної роботи / В. М. Шахрай. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 464 с.

ВІСНИК
Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка
(педагогічні науки)

Відповідальні за випуск:

доц. Караман О. Л.,
асист. Юрків Я. І.

Здано до склад. 27.01.2009 р. Підп. до друку 27.02.2009 р. Формат 60x84 1/8. Папір офсет.
Гарнітура Times New Roman. Друк ризографічний. Ум. друк. арк. 31,7.
Наклад 200 прим. Зам. № 20.

**Видавництво Державного закладу
«Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»**
вул. Оборонна, 2, м. Луганськ, 91011. Тел./факс: (0642) 58-03-20